

Vážené kolegyne, vážení kolegovia,

pred pár týždňami bol som sa ocitol na jednom archivárskom spoločenskom stretnutí. Kolegyňa z blízkeho archívu odchádzala do dôchodku, chcela sa stretnúť a rozlúčiť s tými, s ktorými strávila dajaké to desaťročie svojho života. Na stoloch bolo víno aj dobré koláčiky, hrala hudba, no nik netancoval ani nespieval, v hodovacej sieni to bzučalo ako v úli. Pri jednotlivých stoloch sa vytvorili diskusné krúžky hodovacia sieň sa spontánne zmenila na živé diskusné fórum.

Pri jednom stole prebiehala vášnivá debata o archívnom čiernom dni, keď bude prijatá novela archívneho zákona, pri druhom sa diskutovalo o zničujúcom dopade na archívy, ak sa ich personálny stav zníži o avizovaných 20%, a pri ďalšom sa preberali mizerné platy archivárov a porovnávali sa s platmi v iných rezortoch, pri ďalšom stole sa úroveň výuky archívniectva na fakulte zatracovala pod čiernu zem, pri ďalšom sa okolosediaci pohoršovali nad tým, že niet kedy sprístupňovať fondy, pri ďalšom sa lamentovalo nad našim hrozivým zaostávaním v digitalizácii archívnych dokumentov, pri ďalšom o deravých strechách a najmä o nevystavbe Archívu mesta Bratislavy, pri ďalšom sa veľmi kriticky prepierali jednotliví referenti archívnej správy na čele s jej riaditeľom, tak, že na nich neostala nitka suchá. Viac stolov tam nebolo, to témáno - tie rotovali a naberali na razancii. „*Ideálne lovisko tém a názorov pre redaktorov nášho Fóra archivárov*“, pomyslel som si. Len tak zobrať magnetofón, nahráť to všetko, bolo by príspevkov do niekoľkých čísel nášho časopisu - a boli by ozaj šťavnaté, žiadne učesané, šedivé, bezvaječné a, pre istotu, nič nehovoriace.

Na tej archivárskej oslave veru bolo hlučno, ako na trhu. Riman by povedal, ako na rímskom fóre - in foro romano, ktoré preň znamenalo nielen trh ale aj centrum spoločenského života. Ja, Neriman, som si to adaptoval na výraz „*hlučno ako na archívnom fóre*“, potom som sa zháčil, lebo ma napadol náš časopis Fórum archivárov, v ktorom veru ani hlučno, ani príliš živo nie je. Kedysi sme si mysleli, že bude. Ozaj, pamätá sa ešte niekto na to, ako vznikol názov nášho časopisu?

V jeden deň koncom novembra r. 1989 podvečer mi zvonil telefón. Ozval sa mi PhDr. Juraj Turcsány, vraj, aby som prišiel do pracovne Beatky Sinkovej v Štátnom archíve v Bratislave. Bolo tam už zo päť kolegov, ktorí sa na mňa obrátili s otázkou, či si nemyslím, že je načase archivárov zobudiť. V tom čase vznikali rôzne nežnorevolučné profesijné platformy, ktoré začali dávať o sebe vedieť, chceli povedať o svojich dlhé roky a desaťročia hromadených problémoch, slovom zdvihnúť pokrievku z vriaceho kotla. Vtedy, v tej pracovni, vznikol nápad konštituovať Fórum archivárov, ako otvorené demokratické diskusné fórum, kde by sa nahlas formulovali archívne problémy a hľadali sa ich riešenia. Nemali sme predstavu o časopise, ale o priestore pre hovorené slovo, o priestore na výmenu informácií, chceli sme, aby sa už nikdy problémy netutlali a ani sa nezametali pod koberec. Boli sme plní ideálov - v tom čase revolučného štrngania kľúčmi. Hneď sme telefonicky zavolali PhDr. Janka Šulavíka z Archívu mesta Bratislavy a Ing. Jožka Hanusa z ústredného archívu a na jeho odporúčanie sme oslovili aj PhDr. Elemíra Rákoša. Táto prípravná skupina Fóra archivárov zorganizovala v decembri 1989 celoslovenské stretnutie archivárov do zasadačky Štátneho

ústredného archívu, na ktorom sa konštituovala Spoločnosť slovenských archivárov a názov Fórum archivárov sa presunul na novo vzniknutý časopis spoločnosti.

Od začiatku však bolo cítiť, že archivári sú skôr čitateľmi, ako pisateľmi. Lepšie ako ktokoľvek iný vedia, že „*scripta manet*“, a predsa nepíšu. Alebo nepíšu práve preto, lebo vedia, že „*scripta manet*“? Alebo nepíšu preto, lebo nemajú čo povedať? Ale veď na tej spomenutej oslave im bol na všetky tie vášnivé archívne diskusie večer zjavne prikrátky.

Zdá sa, že archivár netúži po veľkom fóre, kde by zaznel jeho hlas, kde by dal o sebe vedieť. Ideálny je preň počet spolubesedujúcich tak do štyroch, či šiestich - slovom koľko sa ich zmestí za jeden stôl. Vyhýba sa veľkému fóru, kde by sebavedomo a nahlas povedal čo má na srdci a stál by si za tým. Jemu viac vyhovuje také malé „*fóričkum*“, stolové „*forum*“ - ako, myslím, znie diminutívum latinského substantíva *forum*. Je rád, keď jeho slová neostanú, ale uletia. Pre neho je to len taká forma psychohygieny, ventilovania pretlaku negatívnych pocitov spôsobených neradostnou situáciou nielen v archívnictve. Nemá ambíciu veci meniť. Pozná príslovie „*scribere est agere*“, no zjavne nemá v úmysle konať.

Pred pár dňami sa mi dostal do rúk článok toho istého PhDr. Juraja Turcsányho, nežného archívneho revolucionára z roku 1989, ktorý dnes zaujíma iný postoj. Odporúča prijať síce nepríjemný, no podľa neho pravdivý názor, že spoločnosť nás nepotrebuje a následne v záujme psychického zdravia archivárov odporúča neobviňovať sa navzájom zo spôsobenia tejto situácie.

Má pravdu, obviňovať sa nemá žiadny zmysel, pretože to je úplne neproduktívne, demoralizuje nás to všetkých. Na druhej strane by však bolo hriechom nevyužiť skúsenosť, ktorej sa nám dostalo. Pretože, úprimne, môžeme si za to aj sami. Keď sme boli pre spoločnosť „*najpotrebnejší*“, pri porevolučných reštitúciách atď. nevyužili sme to, nič sme z toho pre seba nevyťažili, naopak, dopustili sme, aby naši odborní pracovníci prestali sprístupňovať fondy a venovali sa „*naliehavejším*“ aktuálnym úlohám. Výsledkom je pokles sprístupňovania - základnej funkcie archívov - po roku 1990 takmer o polovicu. Neustáli sme politický tlak. Nezachytili sme nástup digitalizácie archívnych dokumentov a podcenili sme propagáciu archívnictva vo verejnosti publikovaním digitalizovaných fondov. Nechali sme si zobrať povest' inštitúcie predstavujúcej pamäť národa. Pamätáte sa na náš veľký plagát, vydaný k sympóziu Sekcie archívnictva pod názvom ARCHÍVY PAMÄŤ NÁRODA? Opäť sme neustáli politický tlak a dali sme eštbáckym registratúram štatút archívu - a nie hocikákeho. Že sú to iba slová? Podceňovať slová je nezodpovedné. My skutočne akceptujeme, že pamäťou národa nie sú skutočné archívy a skutočné archívne dokumenty, ale pamäťou národa je z rôznych registratúr poskladaná dokumentácia k totalitným režimom? Skutočne sú obsahom pamäti národa eštbácke registre? Nič proti tejto inštitúcii, no jej názov je pre archívnictvo neprijateľný a škodí mu. Nechať si zobrať renomé pamäti národa je, akoby sme si dali zobrať názov firmy, či emblém. A rok za rokom beží, my si pomaly zvykáme, a navrávame si, že to je tak správne, šliapeme si sami po archívnej teórii, terminológii aj po vlastnej reputácii. Ak si ju sami nevážeme, ak si nevážeme seba, kto si nás už bude vážiť?

Neobviňujme sa, no nebuďme slepí. Azda sa to dá robiť zároveň. A najmä, niekedy treba jednoducho začať čosi budovať odznova, možno aj budovať svoje renomé v spoločnosti. A k tomu všeobecnému pesimizmu - mám rád výrok, myslím Lutherov (ale pokojne môže byť aj od sv. Augustína), ktorý znie: „*Keby som aj s určitosťou vedel, že zajtra príde koniec sveta, ešte dnes zasadím strom.*“ Naše stromy to sú sprístupnené fondy a nové archívne prírastky. Archivár musí byť aj trochu filozofom, inak by to tu nevydržal.

Vážim si článok PhDr. Turcsányho, po dlhom čase je to niečo, čo ma zaujalo. Nevieť ako vy, no osobne radšej čítam veci, ktoré sú také dobré, že mi stoja za to, aby som s nimi polemizoval. Budem úprimne rád, ak aj tento môj článok bude čitateľ považovať za hodný polemiky.

Laco Vrteľ, OAR MV SR

XI. archívne dni v Slovenskej republike na tému Archívy 21. storočia. Sprístupňovanie archívnych fondov a nové technológie

V uznesení vlády Slovenskej republiky z roku 2003 ku koncepcii rozvoja štátnych archívov je stanovená aj úloha vypracovania projektu archívneho informačného systému. V samotnej koncepcii je rozpracovaná kapitola využívania informačných a komunikačných technológií v archívoch, ako aj požiadavky a úlohy, ktoré stoja pred slovenským archívnictvom. Informatizácia, elektronizácia a digitalizácia sú v súčasnosti najvyššie aktuálne témy. Je preto potešujúce, že hlavnou témou XI. archívnych dní v SR, ktoré sa konali v dňoch 23. - 25. mája 2007 v Žiline, bolo sprístupňovanie archívnych fondov a nové technológie v archívoch 21. storočia.

Konferenciu pripravil kolektív pracovníkov Štátneho archívu v Bytči, pobočka Žilina v spolupráci so Spoločnosťou slovenských archivárov (SSA) a Odborom archívov a registratúr MV SR, Slovenskou historickou spoločnosťou – sekciou archívnictva a pomocných vied historických, za podpory firmy Bach systems, s. r. o. Kongresová sála hotela Slovakia sa zaplnila skoro s dvesto účastníkmi, medzi ktorým nechýbali ani zahraniční hostia z Česka, Maďarska, Poľska, Slovinska, Rakúska a Nemecka. Podujatie otvorila predsedníčka SSA Zuzana Kollárová, ktorá zároveň stručne zhodnotila činnosť spoločnosti od minulých archívnych dní. K účastníkom sa prihovorila aj zástupkyňa VÚC pani Jana Bírová a hovorca žilinského magistrátu pán Martin Barčík. V mene neprítomného riaditeľa Odboru archívov a registratúr MV SR Petra Kartousa prehovoril jeho zástupca Ladislav Vrteľ, ktorému zároveň patril prvý odborný príspevok na tému Automatizovaný archívny informačný systém - realita, vízia a otázky. Z jeho slov vyplynulo, že od roku 2003, kedy bola vypracovaná analýza stavu štátnych archívov aj v oblasti IT technológií, Ministerstvo vnútra SR a jeho archívy veľmi nepokročili, a stále len formulujú svoje predstavy, ktoré sú inde vo svete už dávno realitou. Je však nutné dodať, že ani Ministerstvo kultúry SR, ktoré zastrešuje ostatné pamäťové inštitúcie a ich špecializované archívy, v tomto smere neurobilo väčší krok vpred.

O úspechu digitalizácie vo svete sa archivári presvedčili hneď v príspevku Juraja Šedivého z Filozofickej fakulty UK Bratislava, ktorý predniesol niekoľko zahraničných koncepcií digitalizácie. Veríme, že sa pre slovenské archívy stanú inšpiráciou a nie strašiakom. Veľmi potešujúca bola účasť Slovenského národného archívu. Jeho farby reprezentoval nielen tradične výborný Jozef Hanus, ktorý objasnil technickú podstatu digitalizácie, ale aj „mladá krv“ v zastúpení Moniky Pékovej a Róberta Marettu. M. Péková sa zamyslela nad problémami a perspektívami digitalizácie v našej najvyššej archívnej inštitúcii a R. Marettu informoval o projekte digitalizácie stredovekých listín. Pre mnohých poslucháčov bolo prekvapujúce, že problémom už nie je samotná digitalizácia, ale vkladanie metadát. Je jasné, že pred samotnou digitalizáciou je potrebné najprv archívne fondy a zbierky odborne spracovať! Asi najväčší kus cesty pri digitalizácii archívnych dokumentov prešli pracovníci Štátneho ústredného banského archívu. Jeho riaditeľka Elena Kašiarová a pracovníčka Marta Kalnovičová hovorili o problémoch s digitalizáciou veľkoformátových máp a plánov. Sú to vážne technické problémy, ktoré by mali riešiť špecializovaní odborníci, a nie archivári s klasickým vzdelaním. Kde ich však na Slovensku nájsť? Informatici a programátori zamestnaní v archívoch sú stále len zbožným prianím, nie realitou.

Popoludnie patrilo firmám, ktoré sa prezentovali so svojimi softvérovými produktmi pre archívy. Slovensko zastupovala len košická firma IVES, ktorá sa venuje viac predarchívnemu štádiu záznamov a ponúka elektronický registratúrny denník, na ktorý nadväzuje program pre registratúrne stredisko. Na potreby archi-

várov sa špecializujú len české firmy. Krasimír Damjanov predstavil spoločnosť Bach systems, s. r. o. Olomouc. Jej programy na spracovávanie archívnych pomôcok používajú všetky slovenské štátne archívy a časť českých archívov. Pri ich porovnaní však musíme konštatovať jeden podstatný rozdiel. Kým v Čechách si cez systém Archivne Vademecum môžete listovať v inventároch a katalógoch napojených archívov, na Slovensku zatiaľ cez tento systém nie je on-line sprístupnený nijaký inventár. Odpoveď na otázku, prečo to tak je, nepriniesli ani archívne dni. Horúcou novinkou na slovenskom trhu sú produkty firmy NetPro systems, s. r. o. z Plzne. Tomáš Bílý sa zameril na prezentáciu portálu badatelna.cz, ktorý slúži na vyhľadávanie v archívnych databázach prostredníctvom archívneho programu Janus.

Druhý deň sympózia bol venovaný zahraničným hosťom, ktorí priniesli ukážky svojich úspešných informačných a digitalizačných projektov. Jozef Riegel zo Štajerského digitálneho archívu priblížil poslucháčom aspekty digitalizácie historických denníkov. Na internete môžu sprístupniť tie noviny, ktorým uplynula podmienka autorských práv. Za dva mesiace sa im podarilo zdigitalizovať 200 000 strán. Bádateľ na monitore vidí PDF-dokument a hľadané slovo je vyznačené farebne. Po skončení projektu v roku 2009 by mal Digitálny štajerský archív obsahovať okolo 2,5 milióna strán.

Archívne informačné systémy v Nemecku predviedol na príklade Krajinského archívu v Badensku - Württembersku Udo Herkert. Tento archív ako jeden z prvých zaviedol archívny softvér Midosa 21, na podklade ktorého bol vybudovaný komplexný archívny informačný systém zahŕňajúci celý archívny proces od prevzatia archívnych dokumentov až po ich internetovú prezentáciu, on-line inventáre a on-line objednávky. V súčasnosti riešia problém správy reprodukcí a uchovávaní digitálnych záznamov.

Pre dobré príklady môžeme zájsť aj k južným susedom do Maďarska. Andrea Farkašová sa s prítomnými podelila o úspechy Archívu hlavného mesta Budapešť. V posledných rokoch sa im darí vyhotovovanie elektronických archívnych databáz a ich sprístupnenie prostredníctvom CD ROM a DVD nosičov v spolupráci s firmou Arcanum. Ukážky zdigitalizovaných historických máp Budapešti a ich prepojenie s digitalizovanými plánmi historických budov boli veľmi inšpiratívne. Nevdojak sa poslucháčom vtierali myšlienky, že podobný projekt by bol žiaduci aj v Archíve hlavného mesta Bratislavy. Je to asi jedno z mála historických miest Európy, ktoré stále nemá publikovanú historickú topografiu.

Výpočtovú techniku úspešne využívajú aj poľské archívy, o čom účastníkov presvedčil Krzysztof Strykowski zastupujúci Spoločnosť poľských archivárov. Medzi poľských priekopníkov v automatizácii patrí Štátny archív v Poznani. Inventáre sa mu podarilo elektronizovať už v polovici 90. rokov. Prostredníctvom internetu v súčasnosti sprístupňuje niekoľko tisíc archívnych skupín.

Pre mnohých poslucháčov bola zaujímavá prítomnosť riaditeľa Historického archívu v Ptujii Ivana Frasa zo Slovinska. Svoj príspevok vyplnil informáciami nielen na aktuálnu tému, ale zhrnul aj o históriu slovinského archívnictva a štruktúru slovinských archívov. V informatizácii archívu sa sústredia na zavedenie štandardov a na tvorbu vlastného programu InfoArh. Pri riešení problémov digitalizácie vkladajú veľké nádeje do spolupráce s IT podnikmi a technickými univerzitami.

Na konferencii nesmel chýbať ani zástupca z českého Národného archívu v Prahe. Miroslav Kunt vo svojom referáte porovnával najpoužívanejšie archívne informačné systémy v českých archívoch - Bach a Janus. Stručne sa venoval aj popisu centrálnej evidencie archívnych pomôcok PEVA, ktoré v elektronickej forme zhromažďuje Odbor archívnej správy MV ČR.

Posledný deň XI. archívnych dní predniesli svoje príspevky prednášajúci zo štátnych a špecializovaných archívov. Radoslav Ragač z Archívu Ústavu pamäti národa uzavrel tému digitalizácie v zahraničí na príkladoch z Francúzska. Nad webovou prezentáciou archívov sa zamýšľali Pavel Vimmer zo Štátneho archívu Bratislava a Rajnička Latoová a Viera Horváthová zo Štátneho archívu v Banskej Bystrici,

pobočky Banská Bystrica. Spolu so Slovenským národným archívom sú to jediné archívy, ktoré aktívne budujú svoju internetovú stránku. Špecializované archívy reprezentovali Martina Orosová z Archívu Pamiatkového úradu SR a Milan Antonič z Archívu Slovenskej televízie. Poslední prednášajúci predviedli, že digitalizácia archívnych dokumentov a ich internetová prezentácia je už aj na Slovensku realitou.

Najsilnejší pocit, ktorý po odznení referátov zasiahol asi všetkých účastníkov, bol pocit sklamaní, ba až zúfalstva. Prečo to inde vo svete ide, a u nás nie? Prečo slovenské archívnictvo stále prešľapuje na mieste? A hlavne, prečo sa tento štát tak málo zaujíma o svojej kultúrnej dedičstvo? Z príspevkov nemeckých prednášajúcich, ale aj z príkladov z iných krajín, je totiž jasné, že úspechy sa dosahujú tam, kde je moderné technické vybavenie, kde sú ľudia maximálne motivovaní k práci, kde je napredovanie a prispôsobovanie sa súčasným trendom priam podmienkou legitímnej existencie takých inštitúcií, akými sú archívy. A určite mnohým neunikli ani finančné náklady, ktoré stoja za úspešnými projektmi. Sú tu grantové financie, ktoré sú otvorené aj pre nás, len ich nevieme využiť. Množstvo financií však uvoľňujú aj vlády a samosprávy jednotlivých krajín zo svojich rozpočtov. Možno by sa aj naši zodpovední predstavitelia mali vo svete naučiť, čo je to úcta k vlastnému kultúrnemu dedičstvu a koľko do neho treba investovať. Lebo nám, archivárom, je to jasné. My vieme, aké hodnoty spravujeme, aká dôležitá je ich ochrana, a ako ich treba sprístupniť všetkým občanom. Bez patričnej podpory a bez ozajstného, nielen proklamovaného záujmu štátu, je naše úsilie často len

Archivári na pltiach

bojom s veternými mlynmi. Ak čo najrýchlejšie nenastúpime do uháňajúceho vlaku, môže byť už neskoro. Predbehnú nás národy, ktoré sa nemôžu pýšiť takou bohatou históriou ani takou vysokou kultúrnou úrovňou. Potom sa nemožno diviť ani stagnácii slovenských humanitných vied. Veď každý nespracovaný a nesprístupnený archívny dokument znamená čiernu dieru v histórii Slovenska a Slovákov.

XI. archívne dni ubehli veľmi rýchlo. Ani sme nepostrehli tichú a dôslednú prácu organizátorov - pracovníkov žilinského štátneho archívu - ktorá bola určite vyčerpávajúca a únavná, ako to už pri takomto náročnom podujatí býva. O to viac im patrí naša vďaka. Celoštátne stretnutie slovenských archivárov s bohatou medzinárodnou účasťou sa aj tento rok vydarilo.

Martina Orosová, Archív Pamiatkového úradu SR

XI. archívne dni Slovenskej republiky

23. – 25. máj 2007 Žilina

(Správa o ročnom pôsobení nového výboru SSA)

Vážení hostia, vážené dámy, vážení páni, milí členovia Spoločnosti slovenských archivárov,

dovoľte mi, aby som Vás privítala na každoročnom vrcholnom podujatí Spoločnosti slovenských archivárov. Tému archívnych dní – Archívy 21. storočia (Sprístupňovanie archívnych fondov a nové technológie) sme nevybrali náhodne. Nové technológie v archívnej práci sa už presadili koncom minulého storočia, no v súčasnosti sa stali bežnou pracovnou nevyhnutnosťou každodenného života rovnako, ako aj života archivárov. Tak, ako sa slovenskí archivári usilujú, aby ich práca bola pomocou výpočtovej techniky a iných zariadení čo najefektívnejšia, napriek ich nízkym počtom, s obdobnými problémami bojujú aj archivári z ostatných európskych krajín. Keďže sa Slovensko stalo súčasťou Európskej únie, aj naše čiastkové problémy sa stali problémami spoločnými. Musíme priznať, že hlavne západné štáty sú pred nami, no i v našich susedných krajinách vyriešili niektoré problémy skôr, ako my. Preto sme si dovolili pozvať zahraničných hostí z Rakúska, Nemecka, Maďarska, Poľska, Slovinska a Česka. Na druhej strane sa domnievame, že prednášky, ktoré si pripravili naši domáci archivári dokážu, že sme aj pre susedné krajiny dôstojnými partnermi. Teší nás, že naše pozvanie priali výpočtoví experti, ktorí nám – archivárom majú byť nápomocní pri plnení neľahkých úloh. Boli by sme radi, keby na základe vypočutého, lepšie chápali naše požiadavky a spoločným úsilím sa nám podarilo zefektívniť našu prácu. Výsledkom tohto rokovania by malo byť vydanie CD so všetkými materiálmi, ktoré tu odznejú. Prosím preto prednášajúcich, aby pripravené prednášky v elektronickej podobe dali k dispozícii Spoločnosti slovenských archivárov.

Rada by som pripomenula ešte niekoľko faktov. Nový výbor Spoločnosti slovenských archivárov pracuje práve rok. Počas tohto obdobia sa nám podarilo obnoviť náš stavovský časopis Fórum archivárov. Do dnešného dňa vyšli 3 čísla a keďže si od časopisu archivári akosi odvykli, zatiaľ sa výbor uzniesol, že ročne vydá 4 čísla. Verím, že si tento časopis nájde opäť príslušné miesto medzi Vami a Vy sa svojimi príspevkami stanete jeho aktívnou súčasťou. Koncom roka sme spustili www stranu: www.archivar.sk. Tvorcom strany je študent Jakub Tinka, ktorý je pre nás skutočným pomocníkom. Na tejto strane si nájdete tie najaktuálnejšie informácie z činnosti výboru, môžete tu diskutovať o Vašich problémoch, je tu aj história SSA a pod. Mrzí nás, že strana nemá ešte anglickú a nemeckú verziu, avšak veríme, že sa nám toto podarí vyriešiť v dohľadnom čase. Od 1. januára 2007 stránku navštívilo už skoro 1000 záujemcov. Na podporu mladých nádejných archivárov a kvôli rozvoju samotnej archívnej vedy. Výbor vypísal súťaž o Cenu Elemíra Rákoša, ktorá bude udelená archivárom a historikom do 30 rokov za odbornú štúdiu z oblasti archívniectva a pomocných vied historických. Zatiaľ sa táto súťaž nestretla s veľkou odozvou, ale sa domnievame, že každá novinka musí prejsť trnistou cestou a už sa do druhého ročníka prihlási viac záujemcov.

Keďže minuloročné valné zhromaždenie zaviazalo nový výbor na rozšírenie spolupráce so zahraničnými partnermi, členovia výboru vyvinuli maximálne úsilie, aby toto splnili. Výsledkom ich činnosti je aj účasť zahraničných partnerov na našich archívnych dňoch. Aby naše partnerstvo nadobudlo výraznejšie črty, v marci 2007 sa uskutočnilo stretnutie v Poprade s pracovným názvom V4. Stretli sa tu zástupcovia archívnych spoločností z Česka, Maďarska, Poľska a Slovinska. Výsledkom ich prejavenej dobrej vôle spolupracovať, bolo prijatie deklarácie, s ktorou ste sa mohli zoznámiť vo Fóre archivárov i na našej www strane. Okrem spomenutých krajín sme nadviazali spoluprácu s partnermi z Rakúska, Nemecka, Slovinska, Ukrajiny

a Rumunska. Boli by sme radi, keby počiatočné kroky prerástli do výraznejšej spolupráce. Zatiaľ si môžete zistiť informácie o ich činnosti opäť na našej www strane.

Žiaľ, v tomto roku sa musel výbor zaoberať i menej príjemnými záležitosťami. Musel reagovať na avízované prepúšťanie z radov archivárov. Nie je v silách členov výboru, aby zažehnali tento Damoklov meč, ale obrátili sa listom na ministra vnútra SR Roberta Kaliňáka, aby zväžil toto rozhodnutie, keďže rady archivárov nielenže po niekoľko desaťročí nerástli, ale sa dokonca aj mierne zmenšovali. Túto iniciatívu podporilo aj naše MV SR, odbor archivov a registratúr. Poverená pracovníčka MV SR nám listom oznámila, že prepúšťanie nebude plošné, ale sa bude prehodnocovať od prípadu k prípadu, čo je pre nás neuspokojivá odpoveď.

„Kameňom úrazu“ sa stala novela archívneho zákona 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov. O novele sa archívna verejnosť dozvedela veľmi neskoro a to dokonca v takom čase, kedy už nebol priestor na širšiu archívnu diskusiu. Pri jeho prerokovaní sa archivári rozdelili na dve skupiny a Spoločnosť slovenských archivárov nesúhlasila s názormi MV SR, odboru archivov a registratúr. Výbor spoločnosti sa stotožnil s názorom pedagógov FiF UK študijného odboru archivnictvo, ktorí požadovali, aby v zákone ostala požiadavka na archívne vzdelanie, ďalej žiadal doplniť do zákona vedeckú činnosť archivárov, nahradiť doterajšie pomenovanie archivov štátnych rozpočtových organizácií a štátnych príspevkových organizácií súhrnným pojmom „špecializované verejné archívy“, žiadal ponechať pôvodné znenie zákona týkajúce sa registratúrnych poriadkov a plánov a pod. Bližšie budú presné doplnky našich požiadaviek uverejnené v najnovšom čísle Fóra archivárov. Žiaľ, napriek nesmiernemu úsiliu výboru SSA, prešli všetky požiadavky MV SR, odboru archivov a registratúr a zákon nerešpektuje názory archivárskej verejnosti. Neboli by sme radi, keby sa týmto spôsobom archivári dostali do nejakej apatie a SSA sa bude naďalej usilovať o to, aby zastupovala názory širokej archivárskej verejnosti.

V stručnosti som Vás informovala o našej ročnej činnosti. V krátkom čase by chcel výbor zorganizovať exkurziu, ktorej cieľ bude závisieť od financií SSA. Až po archívnych dňoch nám budú známe príjmy z Vašich 2% finančných darov. Výbor bude pokračovať vo vydávaní Fóra archivárov, aktualizácii www stránky, maximálne prispeje k vydaniu zborníka z minuloročných archívnych dní v Levoči a vydá CD z tohtoročných archívnych dní. Výbor sa bude podieľať na konkrétnej realizácii Deklarácie V4 a chce rozšíriť spoluprácu aj s ostatnými spomenutými, či nespomenutými archivárskymi spoločnosťami. Rada by som pripomenula, že členovia výboru SSA spomenutú i nespomenutú prácu vykonávajú vo svojom voľnom čase a preto by som im aj v mojom mene chcela srdečne poďakovať. Chcem Vás ubezpečiť, že každým Vaším návrhom sa výbor zaoberá a usiluje sa premeniť ho na realitu. Na záver by som Vás chcela poprosiť, aby ste porozmýšľali nad prednesenou správou, priebehom archívnych dní a pod. a, aby ste sa s Vašimi názormi a podnetmi podelili v piatok v záverečnej diskusii. Ďakujem Vám za pozornosť.

Zuzana Kollárová, predsedníčka SSA

SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV
THE SOCIETY OF SLOVAK ARCHIVISTS
ASSOCIATION DES ARCHIVISTES SLOVAQUES
VEREIN SLOWAKISCHER ARCHIVARE
Drotárska cesta 42, 817 01 Bratislava 1, Slovenská republika

Vážený pán
JUDr. Robert Kaliňák
podpredseda vlády a minister vnútra SR
Pribinova 2
812 72 Bratislava

Bratislava
18. 6. 2007

Vec: Priebežné vyhodnotenie plnenia opatrení a postupov a prípravy projektov uvedených v Konceptii rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015) – stanovisko SSA – zaslanie.

Vážený pán podpredseda vlády,

Spoločnosť slovenských archivárov si dovoľuje podať podporné stanovisko Odboru archívov a registratúr MV SR vo veci priebežného vyhodnotenia plnenia opatrení a postupov a prípravy projektov a jeho záverov uvedených v Konceptii rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015).

Požiadavky Odboru archívov a registratúr MV SR na zabezpečenie všetkých oblastí archívnej činnosti v štátnych archívoch obsiahnuté v Priebežnom vyhodnotení plnenia... sú opodstatnené. Vyhodnotenie plnenia opatrení, postupov a prípravy projektov sú vecné a výstižné. Osobitne by sme zdôraznili personálne dobudovanie archívov zvýšením počtu odborných zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním v odbore archívnicka a pomocných vied historických, ako aj iných aprobácií a zamestnancov so stredoškolským vzdelaním, výstavbu Archívu hlavného mesta Bratislavy pre jeho unikátne archívne fondy a zbierky, vytvorenie podmienok na zefektívnenie prístupu k archívnym dokumentom formou elektronického archívneho systému, a tým aj ochrany archívnych dokumentov.

Spoločnosť slovenských archivárov sa už písomne na Vás obrátila v otázke prehodnotenia znižovania stavu zamestnancov v štátnych archívoch (vaše číslo SVS-207-2006/03520-2 v novembri 2006). Váš prísľub, že vyviniete maximálne úsilie, aby sa znižovanie počtu zamestnancov dotklo štátnych archívov v čo najmenšej miere, je pre archivárov povzbudivý.

Spoločnosť slovenských archivárov v snahe o zachovanie archívneho dedičstva SR apeluje na Ministerstvo vnútra SR, aby prijalo opatrenia navrhnuté Odborom archívov a registratúr MV SR, ktoré pomôžu dôsledne plniť závery uznesenia a môžu odstrániť doterajší nevyhovujúci stav v archívoch.

Naše podporné stanovisko vyplýva aj zo záverov XI. archívnych dní SR, ktoré sa konali v Žiline 23. – 25. mája 2007 a z listu SSA zaslanému Odboru archívov a registratúr MV SR z 15. júna 2007.

Vážený pán podpredseda vlády, veríme, že uvedené argumenty posúдите a rozhodnete v prospech archivárov, ktorí sa najviac podieľajú na zachovaní archívneho kultúrneho bohatstva Slovenskej republiky.

S pozdravom

PhDr. Zuzana Kollárová, PhD.
predsedníčka SSA

Na vedomie:

Odbor archívov a registratúr MV SR
Križkova 7
811 04 Bratislava 1

www.archivar.sk

DIČ: 2021876549

IČO: 36069221

Číslo bankového účtu: 0011482674/0900

DISKUSIA

Priatelia archivári,

toto oslovenie som nezvolil náhodou – chcem nadviazať na slávnostný príhovor z XI. archívnych dní v Žiline, ktorý mal doc. Roháč, kolega a mne veľmi blízky človek, s ktorým som vstúpil do archívnictva a naše dobré kontakty iste pretrvajú „až kým nás smrť nerozdelí“. Hovoril o viaznúcej komunikácii medzi archivármi a trochu ma zamrzelo, že v tej súvislosti zaznelo moje meno. Nie som vzťahovačný a necítim sa byť dotknutý, ale chcem začať tento príhovor aj ja na tému komunikácie. Súhlasím s jeho názorom, že v komunikácii medzi archivármi je chyba. Tá však nevznikla v ostatnom čase, ale pretrváva od počiatku. A chyba to je zásadná, ktorá tkvie v nepomenovaní základných problémov, čo následne spôsobuje komunikačné skraty a ich výsledkom sú aj nerealistické očakávania.

Iste mi dáte za pravdu, že na všetkých odborných, stavovských i spoločenských stretnutiach archivárov vzniká zvláštna atmosféra istej našej výnimočnosti, lebo **Ien My** ochraňujeme a sprístupňujeme archívne dokumenty ako súčasť kultúrneho dedičstva. Niekoľko dní v roku sa cítime dôležití a potrební. Príčiny pretrvávajúcich problémov a nedostatkov rôzneho druhu, ktoré bránia našej zásluhnej práci a celospoločenskému uznaniu archivárov, však jasne nepomenujeme a hľadáme vinníkov a neprajníkov v našich radoch, v našich

radiacích orgánoch, v sebe samých. Spoločným menovateľom archivárskeho vajatania je málo razancie, nezájum, nedostatočná schopnosť sebaaprezentácie archívov a takmer žiadny prienik do povedomia spoločnosti. Nechce sa mi veriť, že ešte nikomu nenapadlo, že sme (všetci kompletne a vrátane) skutočne tým piatym kolesom u voza, resp. u ministerstva. Kto neverí nech si pozrie usporiadanie „chlievikov“ v organizačnej schéme SVS MV SR, resp. nech sa z tejto stránky pozrie na veci, ktoré sa nedali presadiť.

Príčinou pretrvávajúcej stagnácie slovenského archívnictva je teda len a len chýbajúca spoločenská objednávka. Som presvedčený, že s ochranou a sprístupňovaním archívnych dokumentov to myslíme vážne len my archivári. A aj napriek ignorácii zo strany spoločnosti a štátu, sa nám darí zadostučiniť litere zákona a svojej profesijnej cti. Priznajme si konečne, že spoločnosti a štátu veľmi málo záleží na archívnych dokumentoch, že archivárov považuje za čudákov a zbytočných úradníkov, míňajúcich štátne peniaze. A to navyše v čase, keď sa do krízy dostáva zdravotníctvo, budú sa rušiť nemocnice, bude sa znižovať počet národných parkov a pod.

Aj pred rokom 1989 si štátni a stranícki funkcionári zmysleli na archív väčšinou len vtedy, keď potrebovali napísať prejav k akémusi výročiu alebo to dostali veľmi zriedkavou straníckou úlohou zhora. Ani zmena režimu v roku 1989 s masívnou súčinnosťou archívov v demokratizácii, privatizáciách, rehabilitáciách a reštitúciách stav nezmenili. Vždy boli a sú dôležitejšie problémy ako archívnictvo. Iste, všeličo je lepšie aj v archívnictve, ale všetky zlepšenia boli súčasťou postupujúcej modernizácie (napr. počítače), cielený rozvoj slovenského archívnictva sa nikdy nekonal.

Veľa sme si sľubovali od nášho nového zákona, ešte viac od vládou schválenej Koncepcie rozvoja štátnych archívov, šetrenie a nedostatok financií spôsobili, že zákon 395 i Koncepcia majú len deklaratívny charakter, konzervujú stagnáciu a vôbec nezakladajú priestor na rozvoj archívnictva. Stále aktuálne 20% zníženie počtu úradníkov hrozí až útlmom archívnictva. Z archívov sa stanú sklady, v ktorých vrstvu prachu naruší len úradník vystavujúci kópiu akéhosi rozhodnutia či vysvedčenia, pravda ak sa mu ho podarí nájsť. Peňazí, ktoré bude prideľovať štát bude totiž stále menej a menej.

Kolega Ragač v úvodníku Fóra archivárov č.1/2007 apeluje na archivárov, aby nezachovávali *silencium*, aby sa pobili o svoje miesto pod slnkom, svoju výzvu však posielala opäť na nesprávnu adresu. A neviem si predstaviť ani spôsob toho „pobitia sa“ – čo keby najzdatnejší z nás vyzval na rytiersky súboj niekoho z ministerstva financií, prípadne niektorá z našich šarmantrných archivárov by si to „rozdala“ s hovorkyňou vlády a premiéra, najlepšie v priamom prenose niektorej televízie. Čo tak osloviť „národ vhodnou reality šou“ vysielanou z depotu v pozadí s plesnivým privilégium, pričom by výťažok z miliónov SMS išiel na reštaurovanie, konzervovanie a digitalizáciu? Zvyšovanie platov ani nespomínam, predsa si nepokazíme peniazmi radosť z vykonávania nášho hobby v pracovnom čase.

Verím, že som Vás, milí archivári a archivárky, aspoň pobavil. Vaše prípadné námety na spôsob „pobitia sa o naše miesto pod slnkom“ redakcia iste uverejní a nezmení názov periodika na *Fór archivárov*.

A už naozaj úplne na záver – uvedomujem si, že aj tento môj príhovor je len výkrikom do tmy, že neponúkam východiská. Navrhujem celej našej societe nehľadať vinníkov v našich radoch a orgánoch, ale súdržnosť pri skladaní ružových okuliarov, uvedomiť si naše skutočné postavenie. Pripomienky, apely a otvorené listy sa míňajú účinkom, lebo neprodukuje zisk, nie sme mediálne zaujímaví, ani mienkotvorní. Tí, ktorí majú moc a rozhodujú o peniazoch, by mali mať vízie a plány, lebo hlavne oni nesú zodpovednosť pred budúcnosťou. Zatiaľ nás nevypočuli - možno ich zachovanie pamäti národa nezaujíma, možno nemajú víziu, isté je len to, že spoločenské priority boli a sú inde.

Juraj Turcsány, ŠA Bratislava, pobočka Modra

Archivárov do archívov!

Milé kolegyně a kolegovia, prepáčte mi tú opovážlivosť, že si dovoľujem hodnotiť svoju biednu desaťročnicu archivárskej praxe, ale udalosti posledných mesiacov ma prinútili vyjadriť svoj osobný názor.

Keď z archívu odišla moja jediná odborná opora PhDr. Katarína Šípošová, musela som sa archívnu prácou prehrýzať sama. A to som mala za sebou len povinnú školskú prax v SNA a malú brigádu vo vtedajšom ŠOBA Bratislava. Sme malým archívom a máme len 10 zamestnancov, z ktorých sú dvaja fotografi a traja zamestnanci so stredoškolským vzdelaním. Ja som bola jediná absolventka vysokoškolského štúdia archivníctva. Mám teda osobnú skúsenosť s tým, čo znamená jeden absolvent archivníctva v archíve. Znova som sa začítala do „zelenej knihy“, teraz už z pohľadu praktického archivára. Moja práca zahŕňala všetko – od predarchívnej starostlivosti, v ktorej bola aj tvorba registratúrneho poriadku, kontrola správy registratúry, vyradovacie konania, zavedenie elektronického registratúrneho denníka, až po odborné archívne činnosti – identifikácia archívnych dokumentov, spracovávanie a sprístupňovanie fondov, tvorba inventárov. Neskôr pribudli problémy elektronického informačného systému a digitalizácie, ako aj nearchívne edično-redaktorské práce.

Moje kolegyně a kolegovia so vzdelaním z iných odborov (etnológia, história, dejiny umenia, knihovníctvo) sú skvelými odborníkmi a vyznajú sa vo svojej práci. Ale nevedeli, čo je to provenienčný princíp, aký je rozdiel medzi fondom a zbierkou, čo všetko musí obsahovať inventár a mnoho ďalších vecí! Aj ja som sa borila s neznalosťou a učila som sa na vlastných chybách. Lebo škola z vás neurobí hotových archivárov. Na rozdiel od mojich kolegov som však mala ten prvotný fundament, to záchranné koleso, ktoré vám pomáha plávať aj v neznámych vodách archivníctva. Velebím PhDr. Elemíra Rákoša a jeho teóriu archívneho fondu! Či veríte, či nie, bez tejto teoretickej špeciálne archívnej podkutosti by som nezískala ten správny nadhľad a nezvládla praktické zručnosti odbornej archívnej práce. Všetko, čo sa vo mne nahromadilo, som odovzdávala svojim kolegom – nearchivárom. Nestačili na to štyri dni prednášania, boli to roky vysvetľovania, presvedčania, ukazovania, hodiny práce s materiálom, kýchania v prachu a drhnutia špinavých rúk. Oplatilo sa, a dnes sa smelo môžeme zaradiť medzi odborné archívne pracovníčky. Bol to ohromný rozdiel, keď sme konečne po desiatich rokoch mohli prijať ďalšieho absolventa archivníctva. Aj keď nemal prax, aspoň sme nemuseli lúskať základnú archívnu terminológiu.

Pôsobením v oblasti pamiatkovej starostlivosti sa nevyhnem ani činnostiam, ktoré sú vyslovene pamiatkárské. Milujem stredoveké nástenné maľby, čierno-bielu farebnosť renesancie, secesnú krásu úžitkových vecí. Práca, ktorá v sebe spája krásu umenia aj poriadok archívu, je pre mňa ideálna. Pociťovala som pritom ako hendikep, že neviem, čo je rizalit, lizéna, klenák či archivolta. Ale aj to sa dá naučiť. Teraz som naopak hrdá na historický nadhľad, ktorým sa líšim od kolegov architektov a umenovedcov. A nedám dopustiť na pocit istoty, ktorý mi dáva povolanie archivárky (iste je vám jasné, že nemyslím práve finančnú istotu...).

Archivistika nie je len o histórii a latinčine, je to veda, ktorej metódy a postupy poskytuje len špeciálne vysokoškolské štúdium. Ak majú byť archívy tými komnatami poznania, kde sa táto veda praktizuje, potrebujú archivárov – profesionálov. Aspoň jeden archivár v archíve (aj v podnikovom) – to je naozaj to nevyhnutné minimum, čo by sme mali požadovať. O čo ľahšie by boli moje prvé roky praxe, keby som mala pri sebe ďalšieho archivára, s ktorým by som mohla konzultovať zvolenú metodiku pri spracovávaní nového fondu, s ktorým by som sa mohla podeliť o svoje nové poznatky a zistenia, ktorý by mi poradil, ako ďalej, keď som sa ocitla v koncoch. Preto zastávam myšlienku – aspoň dvaja archivári v archíve!

Martina Orosová, Archív Pamiatkového úradu SR

VÝBOR(N)OVINY

Zápisnica

Zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 27. marca 2007 v Bratislave

- Program:**
- 1) Otvorenie
 - 2) XI. archívne dni v Žiline
 - 3) Novelizácia zákona 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach
 - 4) Fórum archivárov
 - 5) Webová stránka
 - 6) Exkurzia
 - 7) Rôzne
 - 8) Záver

Zasadnutie otvorila predsedníčka Zuzana Kollárová. Hlavným bodom programu boli XI. archívne dni v Slovenskej republike na tému Archívy 21. storočia - Sprístupňovanie archívnych fondov a nové technológie sa budú konať v Žiline 23. – 25. máj 2006 v kongresovej sále hotela Slovakia (Nám. Ľ. Štúra 2). Výbor SSA rokoval o programe konferencie, dohodli sa na urgovaní niektorých prihlásených referujúcich, ktorí ešte nedodali názvy svojich príspevkov. Ďalším dôležitým bodom rokovania výboru boli pozmeňujúce návrhy k novelizácii zákona 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach, ktoré boli zaslané do SNR.

Členovia výboru rokovali o naplnení čísla Fóra archivárov 2/2007 a o naplnení a úpravách webovej stránky archivar.sk. V bode rôzne informovala o hospodárení SSA M. Kačkovičová a predsedníčka SSA Z. Kollárová uzavrela zasadnutie výboru SSA.

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

V Bratislave 28.marca 2007

Zápisnica

zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 17. mája 2007 v Bratislave

- Program:**
1. Otvorenie
 2. XI. archívne dni v Žiline
 3. Cena E. Rákoša
 4. Fórum archivárov
 5. Webová stránka
 6. Exkurzia
 7. Rôzne

Zasadnutie výboru SSA otvorila predsedníčka Zuzana Kollárová. Členovia výboru poblahoželali predsedníčke Z. Kollárovej k dosiahnutiu akademického titulu PhD. a popriali jej veľa pracovných úspechov.

Riaditeľ Mgr. Peter Štanský ŠA Bytča, pobočky v Žiline oboznámil členov výboru o organizačnom zabezpečení archívnych dní (prihlásených je 170 účastníkov, z toho 9 zahraničných hostí, 148 prihlásených na slávnostnú večeru, ubytovanie a stravovanie zabezpečené v hoteli Slovakia; exkurzia na hrad Strečno a plte po rieke Váh je zabezpečená na 24. mája o 14.00 h; členov výboru a zahraničných hostí prijme primátor mesta Žiliny Ivan Harman 23. mája o 15.30 h.; členovia výboru a riaditeľ P. Štanský zabezpečia prezentačné DVD s Žilinskou knihou, reprezentačné publikácie a časopisy; technické vybavenie, visačky s menami pre účastníkov konferencie, občerstvenie a program na slávnostnú večeru, preklady, propagáciu v regionálnych médiách a víno).

Do súťaže o Cenu E. Rákoša sa prihlásila Katarína Bodnárová zo SNA odbornou štúdiou „Bratislavské mestské knihy na prelome stredoveku a novoveku z pohľadu diplomatiky“. Predloženú štúdiu posúdil docent Juraj Roháč. Katarína Bodnárová splnila všetky požiadavky súťaže, odborná kvalita štúdie je výborná, preto jej výbor SSA udelil 1. miesto s finančnou odmenu 3000,- Sk.

Členovia výboru ďalej rokovali o naplnení čísla 2/2007, o webovej stránke SSA a o pripravovanej exkurzii, ktorá sa plánuje na koniec septembra alebo začiatok októbra 2007 do Slovinska (Ljubljana, Ptuj, Maribor?) alebo do Poľska (Poznaň) podľa ponuky a finančných možností SSA.

V bode rôzne informovala M. Kačkovičová o hospodárení SSA, výpis z účtu k 16. 5. 2007 bol 85.270,-Sk a v pokladni - 8.546,-Sk. Členovia výboru odsúhlasili nadviazanie spolupráce s archívami na Ukrajine, ktorú dohodne predsedníčka.

Z. Kollárová reprezentovala SSA v Poľsku v Toruni na konferencii venovanej archívnej legislatíve v európskych krajinách. Na konferencii v Děčíne „Predarchívne Čechy“ sa s príspevkom zúčastnia L. Vrteľ a M. Mrížová z MV SR, odboru archívov a registratúr.

Výbor sa uzniesol a poveril L. Vrteľa vytvoriť erb SSA. L. Vrteľ informoval členov výboru o pripravovanom kongrese genealogicko-heraldických vied v Bratislave v roku 2010 a požiadal výbor o spoluprácu. Výbor sa uzniesol na tom, že SSA sa bude spolupodieľať na organizovaní kongresu. Výbor rokoval o možnosť vyslať svojho zástupcu na kongres Medzinárodnej rady archívov do Malajzie v roku 2008 (á 2000,- Eur). MRA vyzvala SSA listom z 24. 4.2007, aby sa zapojila do vytvárania fondov stážistov v zahraničných archívoch (spoločnosť do 300 členov so sumou 150 Eur na kalendárny rok a nad 300 členov 300 Eur). Výbor vzal na vedomie ponuku MRA a rozhodol, že odpoveď zašle až po finančnom vyrovnaní XI. archívnych dní a po získaní finančných prostriedkov z 2% daní. Spoločnosť poľských archívárov pozvalo zástupcu SSA na zjazd archívárov do Olsztynu v čase 6. – 7. septembra 2007).

Uznesenie:

Výbor sa uzniesol:

1. poveril L. Vrteľa vytvoriť erb SSA,
2. na tom, že SSA sa bude spolupodieľať na organizovaní kongresu genealogicko-heraldických vied v Bratislave v roku 2010,
1. na vyslaní svojho zástupcu na kongres Medzinárodnej rady archívov do Malajzie v roku 2008 (á 2000,- Eur),
2. na príprave zmluvy na ročnú reklamu pre webovú stránku SSA (M. Kačkovičová).

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

V Bratislave 21. mája 2007

Zápisnica

z mimoriadneho zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 25.mája 2007 v Žiline

- Program:**
1. Organizačné a hospodárske zabezpečovanie XI. archívnych dní
 2. Vyhlásenie - záver XI. archívnych dní – konferencie

Na mimoriadnom zasadnutí výboru počas XI. archívnych dní sa rokovalo o organizačnom zabezpečovaní akcií a občerstvenia (minerálky).

Členovia výboru odsúhlasili dar pre ŠA Bytča, pobočka Žilina v hodnote 500,- Sk. Ďalej rokovali o možnosti prezentácie prihlásených firiem BACH, JANUS, EMBA, DYTEC, NIKOL a ARKANA.

Ďalším bodom rokovania bolo znenie záverov z XI. archívnych dní, ktoré predloží (predložila) predsedníčka SSA Z. Kollárová:

1. V záujme zachovania kultúrneho dedičstva v archívoch SR, kvalitnej výchovy a formovania všestranného vzdelávania archivárov, účastníci XI. archívnych dní v Žiline, v dňoch 23. – 25. mája 2007 sa stotožňujú s vyhlásením Katedry archívnictva a pomocných vied historických v Bratislave.
2. Účastníci XI. archívnych dní apelujú na Odbor archívov a registratúr MV SR, aby obnovil činnosť odborných komisií.
3. Účastníci XI. archívnych dní apelujú na dodržiavanie vládneho uznesenia o koncepcii rozvoja štátnych archívov zriadených MV SR podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015), ktoré predpokladá vytvorenie podmienok na zefektívnenie všetkých činností (finančných, technického vybavenia a personálneho dobudovania) v štátnych archívoch. Súčasne žiadajú prijať opatrenia, ktoré zastavia výrazné zaostávanie v porovnaní s okolitými štátmi.

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA
Žilina, 25. mája 2007

Zápisnica

zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 18. júna 2007 v Bratislave

- Program:**
- 1) Otvorenie
 - 2) Odovzdanie ceny Elemíra Rákoša tohoročnej víťazke Mgr. K. Bodnárovej
 - 3) XI. archívne dni v Žiline - vyhodnotenie
 - 4) Fórum archivárov
 - 5) Webová stránka

6) Rôzne

7) Záver

Zasadnutie otvorila predsedníčka Zuzana Kollárová a poďakovala všetkým členom výboru za organizovanie archívnych dní v Žiline. Podpredseda J. Roháč odovzdal diplom a finančnú odmenu v hodnote 3000,- Sk víťazke 1. ročníka súťaže o Cenu Elemíra Rákoša Mgr. Kataríne Bodnárovej zo Slovenského národného archívu za odbornú štúdiu „Bratislavské mestské knihy na prelome stredoveku a novoveku z pohľadu diplomatiky“. Za všetkých členov výboru poblahoželala K. Bodnárovej predsedníčka SSA Z. Kollárová. Ďalej predsedníčka SSA Z. Kollárová pozitívne zhodnotila XI. archívne dni v Žiline po odbornej ako aj po finančnej stránke (spolu 29.401,-Sk). Správy z XI. archívnych dní budú publikované časopisoch a zborníkoch: Fórum archivárov, Slovenská archivistika, Pamiatky a múzeá, Informátor Archívu Pamiatkového úradu SR a pod. Z XI. archívnych dní pripravil J. Hanus v spolupráci s Mgr. Monikou Pékovou CD-ROM, ktorý obsahuje program, zvukové záznamy z vystúpení, obrazové prezentácie prednášajúcich v Microsoft PowerPointe a obrázky z odbornej časti, z exkurzie a spoločenského večera. CD - čka dostanú všetky zúčastnené archívy, či registratúry po jednom kuse.

Členovia výboru ďalej rokovali o zostavovaní Fóra archivárov, ako aj už o nasledujúcom čísle. Na základe niektorých kritických ohlasov čitateľov webovej stránky SSA na farebné pozadie hlavnej stránky, sa členovia výboru zhodli na zmene podkladovej farby na béžovú.

Ďalej sa dohodli na aktualizovaní niektorých rubriek.

V bode „rôzne“ navrhol L. Vrteľ bezplatné čestné členstvo pre všetkých členov nad 70. rokov. Výbor odsúhlasil pripraviť a predniesť tento návrh na valnom zhromaždení SSA, ktoré sa bude konať na XII. archívnych dňoch, s čím súvisí aj zmena stanov SSA. Výbor súčasne dlhodobých neplatičov navrhnuť na vylúčenie.

Výbor SSA odsúhlasil podať podporné stanovisko k priebežnému vyhodnoteniu plnenia opatrení a postupov a prípravy projektov a jeho záverov uvedených v Konceptii rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015) a zaslať ho na MV SR. V svojom stanovisku podporí požiadavky Odboru archívov a registratúr MV SR na zabezpečenie všetkých oblastí archívnej činnosti v štátnych archívoch, s osobitným dôrazom na personálne dobudovanie archívov zvýšením počtu odborných zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním v odbore archívnictva a pomocných vied historických, ako aj iných aprobácií a zamestnancov so stredoškolským vzdelaním, výstavbu Archívu hlavného mesta Bratislavy pre jeho unikátne archívne fondy a zbierky, vytvorenie podmienok na zefektívnenie prístupu k archívnym dokumentom formou elektronického archívneho systému, a tým aj ochrany archívnych dokumentov.

Na výbore sa ďalej rokovalo o znení medzinárodnej zmluvy o spolupráci medzi SSA a Spolkom maďarských archivárov a o spolupráci so Spoločnosťou ukrajinských archivárov a pripravovanej exkurzii, ktorá sa má uskutočniť v septembri 2007 do Slovinska.

Výbor SSA navrhol vyslať na poľské archívne dni do Olsztynu v Poľsku J. Hanusa. Členovia výboru srdečne zablahoželali kolegyni V. Hrtánkovej k úspešnému ukončeniu ašpirantúry v Poľsku a udeleniu titulu doktora teológie a popriali jej veľa osobných a pracovných úspechov.

Zapísala:

E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

V Bratislave 6. júla 2007

Z DOMOVA A ZO SVĚTA

Konferencja Prawo archiwalne. Stan obecny i perspektywy zmian v pol'skej Toruni.

Malebné historické mesto Toruň v Kujavsko – pomorskom vojvodstve v Poľsku na rieke Visle, privítalo domácich i zahraničných účastníkov konferencie týkajúcej sa archívneho zákonodarstva 20. – 21. apríla 2007.

Vznik mesta Toruň sa datuje do roku 1233, kedy ho založili križiaci. Ako nesporný architektonický a historický skvost bolo staré mesto zapísané v roku 1997 do zoznamu UNESCO. Toruň je nezameniteľná aj tým, že sa tu narodil slávny astronóm Mikuláš Koperník v roku 1473. S jeho menom je spojená slávna Univerzita Mikuláša Koperníka, najväčšia a najpredstížnejšia univerzita v južnom Poľsku (kde sa okrem iného študuje aj archívniectvo) a Fabryka Cukiernicza „Kopernik“ v Toruni v súčasnosti vyrábajúca slávne a niekoľko storočí známe perníky, považované za najchutnejšie na svete. Toruň po Krakove je v Poľsku považovaná za najväčšie miesto zachovaných autentických gotických pamiatok.

V takomto nádhernom prostredí zorganizovala Spoločnosť poľských archívárov, oddiel v Toruni, Poľská historická spoločnosť, Ústav pamäti národa a Ústav spravovania dokumentov a archívnych informácií už spomenutú konferenciu. Prvý deň bol venovaný zahraničným hosťom, ktorí prezentovali archívne záko-

nodarstvo v Bielorusku, Litve, Ukrajine, Rusku, Slovensku, Nemecku a Rakúsku.

Doktorandka Wiktoria Denisowa z Univerzity Mikuláša Koperníka oboznámila prítomných s archívnym právom v Bielorusku. Bielorusko získalo nezávislosť od Zväzu sovietskych socialistických republík v roku 1991. V tom čase vznikla aj potreba využívania samostatného národného kultúrneho dedičstva. Zmeny sa uskutočnili v organizačnej štruktúre archívniectva a aj na najvyššom stupni riadenia. Od roku 1991 do roku 2006 sa šesťkrát zmenil názov najvyššieho archívneho orgánu. V súčasnosti sieť archívov spravuje Odbor pre záležitosti archívov a tvorby dokumentov Ministerstva spravodlivosti Bieloruskej republiky. Základnou právnou normou a prvým pokusom vytvorenia hierarchickej organizačnej štruktúry archívnych inštitúcií bol Zákon Bieloruskej republiky zo 6. októbra 1994 (neskôr novelizovaný v roku 1999) „

Rodný dom Mikuláša Koperníka

O národnom archívnom fonde a archívoch v Bieloruskej republike“. Zákon po prvýkrát uviedol pojem národné archívne zásoby (národný archívny fond) Bieloruskej republiky, vymedzil pramene vytvárania národných archívnych fondov, vymedzil štátne a neštátne archívne fondy, zaviedol centrálny register archívnych fon-

dov. Zákon hovorí o vzniku archívov, o ich vlastníckych právach, o ich ochrane, o poriadku pri uchovávaní archívnych dokumentov a o ich využívaní, o vývoze a dovoze archívnych dokumentov, o medzinárodnej spolupráci.

Následným zákonom zaoberajúcim sa činnosťou archívnych inštitúcií bolo Nariadenie o národných archívnych zásobách (fondoch) z 20. septembra 1996 (posledne novelizované v roku 2005), v ktorom sa definitívne nachádza sieť archívov, poriadok pre vytváranie, využívanie a uchovávanie archívnych dokumentov. Okrem už spomenutých zákonov vyšiel 10. januára 2000 zákon O elektronickom dokumente. Dôležitý predpis pre archivárov - Zásady práce štátnych archívov v Bieloruskej republike, bol vydaný 25. novembra 2005 a schválený najvyšším archívnym orgánom. Archivári v Bielorusku sa podieľajú na Štátnom projekte informatizácie Bieloruskej republiky na roky 2003 – 2005 s perspektívou do roku 2010 „Elektronické Bielorusko“. Cieľom projektu Archivnaja Belorusika je publikovanie archívnych materiálov Bieloruska. Okrem toho Odbor organizuje sympózia a vedecko-praktické konferencie.

Ramojus Kraujelis z Odboru litovských archívov vo Vilnuse predniesol príspevok Archívne zákonodarstvo v Litve – najnovšie trendy. Nový zákon týkajúci sa dokumentov a archívov v Litovskej republike je v platnosti od 1. januára 2005. Reformy administratívneho verejného systému a prudký rozvoj informačných systémov si vynútili modernizáciu zákona, ktorý bol prijatý v roku 1995. Nový zákon uviedol právne a administratívne obnovenie základu vymedzujúceho právo a záväzky nielen národnej archívnej služby, ale predovšetkým zaisťuje vymoženie možnosti dostupnosti k dokumentom v štátnych i samosprávnych orgánoch a podnikoch, ako aj právo litovských obyvateľov a iných osôb na ich využívanie, vyhľadávanie a vlastníctvo informácií. V tomto zákone sú predstavené základné definície štruktúry a ciele národnej archívnej služby a zároveň nové výzvy stojace pred archivármi vzhľadom na neustále zmeny v právnych normách. V momente vstupu zákona do života o dokumentoch a archívoch, historici začali verejne diskutovať o zavedení regulácie týkajúcej sa prístupu k spisom. Po dvoch rokoch ostrej politickej kritiky parlament pod-

stúpil kroky na neohraničené otvorenie verejného prístupu špeciálneho politického archívu v ktorom boli zhromaždené všetky spisy KGB a iných sovietskych služieb. Nová organizácia, ktorá sa týkala dostupnosti archívnych dokumentov, bola uvedená vďaka spomenutému zákonu. Litovskí archivári sa museli zaoberať dostupnosťou archívnych dokumentov, ktoré vznikli činnosťou bývalých ruských služieb, otázkami ochrany daných dokumentov a vzťahom medzi využívaním archívnych dokumentov a výskumom historikov.

Účastníci konferencie *Prawo archiwalne*

Podpredsedníčka Spoločnosti ukrajinských archivárov Irina Matiasz z Ukrajinského vedecko – výskumného inštitútu archívnictva a zneactva dokumentov v Kyjeve vystúpila s poznatkami o Archívnom práve na Ukraji-

ne. Zakotvenie všetkých aspektov archívnicva začalo na Ukrajine v roku 1991, kedy sa Ukrajina osamostatnila od Sovietskeho zväzu. Archívny zákon – O národnom archívnom fonde a archívnych inštitúciách vyšiel v roku 1993, (novelizovaný bol v roku 2001 a v roku 2006 sa uskutočnili zmeny v Zákone o štátnej registrácii dokumentov národných archívnych zásob fondov), ktoré po prvýkrát na zákonodarnej úrovni zobrazili právne základy a organizačnú štruktúru systému archívnych inštitúcií, jednotne uzákonili novú jednoliatu kategóriu kultúry a práva – národný archívny fond., uzákonili otvorenie a prístupnosť archívov, uzákonili práva a povinnosti obyvateľov vo vzťahu k vlastníctvu a uchovávaní archívnych dokumentov a tiež poukázali na možnosť rozvoja nových ekonomických vzťahov v archívnicve, riešili aj formy vlastníctva a uchovávaní archívnej dokumentácie.

Právne problémy vzťahujúce sa na činnosť archívnych inštitúcií sa do základného zákona nedostali. Tieto boli ustanovené v zákone Základy zákonodarstva v kultúre (1992), O informáciách (1992), O vedecko-technickej informácii (1993), O štátnom tajomstve (1994), O knižniciach a knihoznalectve (1995), O múzeách a múzejníctve (1995), O práve vývozu, dovozu a návratu kultúrnych predmetov (1999), O autorskom práve (1994) a iné. Archívne právne vzťahy sú zakotvené v Dekréte prezidenta Ukrajiny, Nariadení Najvyššej Rady, v rozhodnutiach Kabinetu Ministrov Ukrajiny, v medzinárodných právnych zmluvách, ktorých signatárom bola Ukrajina. V súčasnosti sa začala štandardizácia archívnicva s vypracovaním projektu Pro zagaľne dilo-vodstvo a viacerými inými právnymi aktami.

Systém archívnych inštitúcií v Ukrajine sa na začiatku 90 rokov skladal z Ukrajinského vedecko-výskumného inštitútu archívnicva a aktoznalectva, špecializovaných archívov a stupňovito boli vytvorené pracovné archívy. Na dosiahnutie cieľa pomoci realizovanej štátnej politiky v oblasti archívnicva pri koncentrovaní finančných, materiálnych a iných fondov, slúžilo 6 centrálnych štátnych archívov, Štátny archív pri Rade Ministrov, štátne obvodné archívy (obvody, mestá Kyjev a Sevastopol, regióny), pobočky štátnych archívnych vedeckých inštitúcií, múzeí a knižníc. Časom sa tento stav pozmenil. Zostal Štátny centrálny archív spoločných organizácií Ukrajiny, z hľadiska vedy bol potvrdený Štátny program rozvoja archívnicva na roky 2006 – 2010, ktorý je nesmerovaný medzi inými na vytvorenie optimálnych podmienok na úschovu dokumentov, zabezpečenie celkovej ochrany archívnych dokumentov, zabezpečenie materiálno-technickej základne archívnych inštitúcií a zlepšenie podmienok sociálnych a právnych, ktoré zvyšujú efektívnosť v práci, dosiahnutie európskych štandardov ochrany a uchovávaní archívnych dokumentov, unifikovanie zákonodarstva v otázkach archívnicva.

Predsedička Spoločnosti slovenských archívárov Zuzana Kollárová informovala o slovenskom zákonodarstve. Štátne archívnicvo sa na Slovensku začalo budovať v roku 1954. Po viacerých legislatívnych opatreniach bol prijatý zákon Slovenskej národnej rady č. 149/1975 Zb. o archívnicve v znení neskorších predpisov, ktorý odzrkadľoval potreby socialistického štátu v oblasti archívnicva a spisovej služby. Tento bol využívaný až do roku 1991, kedy spoločenské zmeny po roku 1989, priniesli nové diametrálne odlišné potreby nového rodiaceho sa štátu. Prvá novela v roku 1991 reagovala na zmenu spoločenských pomerov a na novú sústavu orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy. Druhá novela bola prijatá v roku 1996 v súvislosti s ďalšou reformou miestnej štátnej správy, rozšírila kompetenciu ministerstva vnútra o právomoc poveriť jeden štátny okresný archív plnením úloh aj pre územný obvod iného susediaceho okresného úradu. Tretia novela z roku 2001 vyplynula zo zákona o štátnej službe a zmenila postavenie Slovenského národného archívu z rozpočtovej organizácie spravovanej ministerstvom vnútra na jeho zariadenie.

Nový zákon č. 395/2002 Zb. z. o archívoch a registratúrach prijala Národná rada Slovenskej republiky 17. mája 2002 s účinnosťou od 1. januára 2003. K jeho prijatiu bolo viacero dôvodov, napr. zjednotenie zriaďovateľskej funkcie voči štátnym ústredným archívom, štátnym oblastným archívom a štátnym okresným

archívom, ktoré bolo dvojaké. Rozdielne boli organizované ústredné archívy a štátne oblastné archívy, ináč štátne okresné archívy. Zákon reagoval na zmenu štátnej a verejnej správy, aj na zosúladenie práva Slovenskej republiky s právom Európskej únie. Zohľadnené bolo nezastupiteľné postavenie archívov v kultúre, vede a aj ako integrálna súčasť v informačnom systéme spoločnosti. Dopĺňa ho vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 628/2002 Z. z.

V súčasnosti slovenské archívnictvo riadi Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, odbor archívov a registratúr. Sieť štátnych archívov na Slovensku tvorí Slovenský národný archív, Štátny ústredný bankský archív, 7 štátnych archívov (pôvodne štátnych oblastných archívov), 37 pobočiek štátnych archívov (pôvodne štátnych okresných archívov) a Archív hlavného mesta SR Bratislavy. Súčasťou evidencií je aj Mestský archív v Košiciach, ktorý však financuje a spravuje Mesto Košice, i keď sa odborne riadi pokynmi Ministerstva vnútra SR, odboru archívov a registratúr. Tieto archívy spravujú 175 831,63 b. m. (bežných metrov) (k 31. 12. 2004) a 25 254 archívnych fondov. Napriek v pomere k európskym krajinám nevelkému počtu písomností a archívnych fondov, sa v slovenských archívoch nachádza väčšie množstvo vzácných historických dokumentov, ktoré je využívané odborníkmi z celého sveta. Napr. v slovenských archívoch sa nachádza 45 425 kusov listín do roku 1526, 118 304 kusov listín po roku 1526, 988 824 úradných kníh a pod. Najviac písomností pochádza zo štátnej správy, správy a samosprávy.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Zuzana Kollárová

BÁDATELIA V ARCHÍVE VÝTVARNÉHO UMENIA SNG ZA POSLEDNÝCH 7 ROKOV

Bádateľská návštevnosť v Archíve výtvarného umenia SNG sa za posledných 7 rokov pohybovala od 38 do 55 bádateľov a od 120 do 266 bádateľských návštev ročne. Pritom ako bádateľov sme neevidovali návštevníkov archívu, ktorí prišli za účelom informácie alebo sa ohlásili telefonicky, či sa u nás nachádza nimi hľadaný fond alebo informácie o fonde. Vykazovaný počet bádateľov tvoria prevažne záujemcovia o dejiny umenia, architektúru, kulturológiu, estetiku, výtvarné umenie. Podľa študovaných tém najväčší záujem bol o obdobie prvej polovice 20. storočia. Toto máme pomerne dobre pokryté archívными pomôckami: súpismi a inventármi. Predstavu o fonde a určitú orientáciu v ňom máme aj z interných zoznamov archívnych dokumentov, ktoré sa vyhotovujú ako podklad pre komisiu pre ich nadobúdanie. Aj keď spomenuté archívne pomôcky sú klasicky spracúvané, prinášajú bohatý úžitok bádateľom, ktorí sa aspoň v prehľade môžu orientovať v zložitom fonde napríklad architekta M. M. Harminca a jeho kancelárie alebo architekta A. Szönyho, maliara C. Kutlíka alebo aj mnohokrát dopĺňovaný fond Ľudovíta Fullu, a iných. Nájst' v nich množstvo zaujímavých a potrebných informácií, ku ktorým by sa možno bez archívnych pomôcok nedostali.

Fondy Archívu výtvarného umenia SNG využívali nielen interní pracovníci galérie, ale aj z iných inštitúcií a škôl. Boli to hlavne regionálne galérie: v Trnave, Nových Zámkoch, Žiline, Banskej Bystrici, Košiciach, Galérie Uherské Hradište, Spolok výtvarných umelcov, VŠVU, STV, Rozhlas, VŠMU, Trnavská univerzita, FFUK, CMBFUK.

Najväčší záujem bol o konkrétne osobné fondy. Naše fondy poskytujú bohatý zdroj informácií študentom vysokých i stredných škôl, pedagogickým pracovníkom, odborným a vedeckým pracovníkom. Pripravujú si u nás študentské práce, diplomové práce, štúdie a články. Z archívnych fondov bádatelia čerpajú informácie tiež pre dizertačné práce, monografie, publikácie rôzneho druhu. Archívne dokumenty našich

fondov boli využívané aj k filmovému spracovaniu, filmovým dokumentom a k výstavám. Uvedieme aspoň niektoré témy študentských, seminárnych a diplomových prác: Ján Fadrusz, pomník Márie Terézie v Bratislave, M. M. Harminc – sakrálna tvorba, Umeleckohistorická činnosť A. Güntherovej-Mayerovej, Pomníky I. svetovej vojny, Architekt J. Tvarožek, Fullova typografia, Fotografie M. A. Bazovského, Maliar C. Kutlík, Maliar Teodor Tekel, M. A. Bazovský, rozbor archívneho fondu, M. M. Harminc, rozbor združeného fondu, E. Makovický, rozbor fondu, A. C. Glatz a ďalšie. Doktorandské práce, ku ktorým sa študovalo v našom archíve sú nasledovné: Portrét v kresbe človeka a maľbe slovenských výtvarných umelcov 19. storočia, Pramene k dejinám umeleckého školstva, Architektúra na Slovensku 1945 - 1950 a iné. Naše archívne dokumenty sa využívali napríklad aj k monografiám: Jána Koniarka, Teodora Tekela, Ľudovíta Fullu, Mikuláša Galandu, Júliusa Pašteku a ďalších osobností. K výstavám a príprave výstavných katalógov sa poskytli a študovali archívne dokumenty pre: Bratislavský umelecký spolok Kunstverein, Bauhaus im Osten v Leverkusene, k dejinám typografie, k monografickým výstavám: M. A. Bazovský, A. Djuračka, A. Jaszusch, L. Medňanský, Ľ. Fulla, A. Ferdinandy, M. Martinček atď. K jubilejným výstavám výtvarných umelcov a teoretikov: A.Güntherová-Mayerová, P. Matejka, A. Djuračka L. Treskoň. Študovali sa aj fondy k téme: Výroba pohľadníc, k dejinám zberateľstva na Slovensku, netradičná dobová dokumentácia, vzácne Denníky Ladislava Medňanského, Nizozemské maliarstvo v slovenských zbierkach. Archívne dokumenty boli poskytnuté k viacerým publikáciám, napríklad Majstri architektúry, Majstri palety, k učebniciam, k filmovým dokumentom: o Ladislavovi Medňanskom, pre školy výberovo výtvarní umelci. Bádateľia študovali osobné fondy na napísanie štúdií a článkov.

Z archívnych dokumentov fondu SNG, ktorý tvorí solídnu bázu informácií o SNG sa študovali viaceré témy: Reštaurovanie v SNG 1950 - 1990, Výročné publikácie o SNG, Výstavy v SNG, Výstavy SNG na Nostalgie – Expo, študovali sa materiály k dejinám oddelení a úsekov činnosti galérie, k regionálnym galériám, k dejinám lektorovania v SNG, k výtvarnému umeniu 60. rokov, čerpali sa informácie k prestavbe a úpravám budov SNG. K 50. výročiu založenia galérie sa vydalo CD. Poskytli sa dokumentačné materiály k filmom o SNG (1950 - 1977). Fond SNG bol často využívaný aj pre administratívne, právne a správne účely interných pracovníkov galérie.

Pre bohatosť informácií sa často vyhľadávajú archívne zbierky. Z nich sú najčastejšie študované: zbierky albumov výstav a zbierka novinových výstrižkov k rôznym témam. Z nich vyberáme: podklady pre monotematické štúdie a články, encyklopedické heslá: Klub konkretistov, M. Bartuszová, V. Hložník, K. Sokol, K. Libay, A. Csordák, Belluš, A. Rigele, L. Medňanský, K. Ondreička, L. Guderna, I. Weiner-Kráľ, M. A. Bazovský, K. Vaculík, Z. Zemanová, J. Alexy, R. Hornák, Galandovci, J. Želibský, V. Witzová, V. Vavro, R. Krivoš, atď. Z tematických okruhov: Bienále architektúry 2000, Švédska architektúra, Maliarstvo USA, Insita, UNESCO-kultúrne pamiatky, Bojnický oltár, Bienále Benátky, Pezinok - Schaubmarov mlyn. Novinové výstrižky poskytovali biografické údaje a slúžili aj k overovaniu údajov, napríklad pre encyklopédiu SPN. K výstavným katalógom študovali nasledujúcich výtvarných umelcov: N. Fedkovič, M. Jakabčic, M. Vavro, V. Droppa, V. Vassarely, G. Angyal, E. Lehotský, J. Kollár, J. Jakoby, M.A.Bazovský, K. Šuteková, Ľ. Fulla, J. Koniarek, M. Czobelová, atď. K výstavám sa študovali a využívali fotografické zbierky archívu: architektúra vo Vysokých Tatrách, fotografická zbierka zberateľa Vorobjova, fondy fotografov Š. Tamaša, F. Hidega.

Fondy Archívu výtvarného umenia SNG sa tiež študovali k podkladom ku kolokviu Stretnutie so životom a dielom historičky umenia doc. PhDr. A. Güntherovej-Mayerovej (1906 - 1973). Bádateľsky boli využívané aj reštaurátorské protokoly.

Pre študentov dejín umenia, archívnicka a PVH FFUK sa uskutočnili exkurzie za účelom oboznámenia sa s našimi fondmi a možnosťami ich štúdia.

Fondy a zbierky Archívu výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie vo forme sprievodcu sú prezentované na internete.

Bádateľská návštevnosť

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
120	144	192	266	191	114	192

Valéria Hrtánková
Archív výtvarného umenia SNG

CENA ELEMÍRA RÁKOŠA

Bodnárová, K.: Bratislavské mestské knihy na prelome stredoveku a novoveku z pohľadu diplomatiky.

Štúdia Mgr. Kataríny Bodnárovej je príspevkom k poznaniu činnosti bratislavskej mestskej kancelárie na počiatku novoveku. Táto kancelária patrila medzi najstaršie a najvyspelejšie kancelárie na Slovensku už v období stredoveku (ako to vo svojich viacerých prácach potvrdila D. Lehotská). Autorka posudzovanej štúdie sa rozhodla preskúmať činnosť kancelárie na základe analýzy úradných kníh, ktoré sú (ako interná diplomatická kategória) dôkazom istej vyspelosti mestskej kancelárie a prejavom jej riadneho fungovania. Katarína Bodnárová skúmala úradné knihy mesta Bratislava z obdobia 16. storočia, kedy sa Bratislava, významné stredisko obchodu, remesiel a vinohradníctva, stala aj najvýznamnejším mestom Uhorska, snemovým a korunovačným mestom kráľovstva, sídlom kráľa, prímasa a najvýznamnejších inštitúcií krajiny. Nemožno zabúdať na závažné historické javy a udalosti tohto obdobia, ktoré zásadným spôsobom menili Európu a život jej obyvateľov a dôsledky ktorých pocítila aj Bratislava – na turecké vojny a na konfesijné rozštiepenie spoločnosti. Predchádzajúce diplomatické bádanie sa zameriavalo najmä na diplomatickú činnosť bratislavskej kancelárie v stredoveku – obdobia novoveku sa dotklo len niekoľko sond (sú to predovšetkým diplomové práce absolventov štúdia archívnictva a PVH na FiF UK v Bratislave). Kvantita novovekého diplomatického materiálu ale aj jeho kvalitatívna rôznorodosť kladú na potenciálneho bádateľa vysoké nároky. Komplexné zvládnutie tejto problematiky, zhodnotenie diplomatického vývoja a písomnej produkcie kancelárie mesta Bratislava nie je možné bez systematického výskumu činnosti kancelárie, dôslednej analýzy produkovaných písomností a vymedzenia hlavných vývojových trendov (pravda, v porovnaní s diplomatickou činnosťou ostatných významných miest na Slovensku, resp. v Uhorsku či susedných krajinách). V takomto kontexte predstavuje štúdia Kataríny Bodnárovej jeden z mnohých krokov, ktoré sa budú musieť na ceste k tomuto cieľu urobiť.

Autorka vo svojej štúdií vychádza zo stručného zhodnotenia predchádzajúceho vývoja – sumarizuje poznatky o vedení úradných kníh v bratislavskej mestskej kancelárii a predpokladá, že (vzhľadom na ich druhovú rôznorodosť) už v 15. storočí nové druhy úradných kníh odrážali rozčlenenie mestskej správy na súdnicstvo, administratívu a finančnú správu. Zisťuje, že bratislavská kancelária nadviazala vo vedení kníh na stredoveké tradície, no po roku 1526 nastáva ďalšie členenie knižnej agendy a vznikajú tak nové úradné knihy. Detailne skúma jednotlivé druhy úradných kníh, približuje ich obsah a význam v mestskom kontexte, zisťuje pôvodcov týchto kníh a spôsob ich vedenia a potom tieto úradné knihy diplomaticky analyzuje.

Výsledkom štúdia bratislavských mestských kníh v 16. storočí (na počiatku novoveku) je potvrdenie hypotézy o premietnutí sa rozčlenenia mestskej správy do vedenia mestských úradných kníh v Bratislave. Bodnárová priniesla i dôkazy o nových vývojových trendoch v činnosti bratislavskej mestskej kancelárie

v druhej polovici 16. storočia – zisťuje prejavy pokračujúcej deľby práce (zapisovanie do menej významných úradných kníh prechádza do kompetencie nižšieho personálu kancelárie – pisárov), zmeny v postavení a pôsobnosti mestského notára (sám zapisuje do najvýznamnejších mestských úradných kníh, kontroluje vedenie kníh podriadeným personálom a zodpovedá za správnosť zápisov).

Katarína Bodnárová napísala svoju štúdiu predovšetkým na základe rozsiahleho archívneho výskumu – svedčia o tom početné odkazy na pramenný materiál z Archívu mesta Bratislavy. Práca je napísaná prehľadne a štylisticky čisto. Tento nevelký príspevok k dejinám a činnosti bratislavskej mestskej kancelárie je aj skutočným prínosom k štúdiu problematiky – je to jeden z mnohých kamienkov, ktoré v budúcnosti utvoria rozsiahlu a pestrú mozaiku – obraz bratislavskej mestskej kancelárie v kontexte novovekých dejín. Škoda len, že vzhľadom na neradostnú súčasnosť bratislavského mestského archívu a jeho bádateľskú neprístupnosť bude týchto kamienkov v najbližších rokoch určite pomenej.

Odporúčam, aby práca Mgr. Kataríny Bodnárovej, ktorá vychádza z dôsledného archívneho bádania a rozširuje poznatky pomocných vied historických (predovšetkým diplomatiky) i dejín správy bola prijatá do súťaže o Cenu E. Rákoša a vzhľadom na jej nesporné kvality a skutočný vedecký prínos navrhujem, aby autorke posudzovanej štúdie bola táto cena aj udelená.

V Bratislave 10. 5. 2007

Doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc. Katedra archívnictva a PVH
Filozofická fakulta UK v Bratislave

Mgr. Katarína Bodnárová sa narodila 7. 7. 1979 v Košiciach. Po skončení základnej školy vo svojom bydlisku (Družstevná pri Hornáde) absolvovala bilingválne francúzsko-slovenské gymnázium v Košiciach. V rokoch 1998 – 2003 študovala na Filozofickej fakulte UK v Bratislave – odbor *archívnictvo a PVH* (diplomová práca **Kanonistky sv. Augustína rehole Notre Dame v Bratislave v rokoch 1747 – 1780**).

V rokoch 2003 – 2006 bola internou doktorandkou Katedry archívnictva a PVH FiF UK v Bratislave (téma pripravovanej doktorandskej práce: **Bratislavská mestská kancelária v novoveku**).

Od roku 2006 je pracovníčkou Slovenského národného archívu v Bratislave (oddelenie starých fondov).

Do vašej knižnice

SROKA, Stanisław A.: Dokumenty polskie z archiwów dawnego Węgier. Tom IV. (dokumenty z lat 1501 – 1520). Kraków 2006. 249 s.

Stanisław Sroka vydáva edíciu poľských dokumentov v Uhorsku už od roku 1998, kedy vyšiel I. zväzok (do roku 1450). II. zväzok (1451 – 1480) vyšiel v roku 2000 a III. v roku 2003 (1481 – 1500). IV. zväzok z rokov 1501 – 1520 obsahuje 288 dokumentov, ktoré sa nachádzajú predovšetkým v slovenských archívoch – SNA v Bratislave 4 kusy, Archív mesta Košíc 9, Štátny archív v Levoči 1, Štátny archív v Levoči, pobočka Spišská Nová Ves 1, pobočka Stará Ľubovňa 2, Archív gréckokatolíckeho biskupstva v Prešove 2, Štátny archív v Prešove, pobočka Prešov 1, pobočka Bardejov 262 a Maďarský krajský archív v Budapešti 9. Z nich 283 vychádza z originálu a 5 z kópií. Autor vychádza z archívnych dokumentov nachádzajúcich sa

v Bardejove, ktoré ako sa zdá, boli v neporušenom stave už od stredoveku. Tu Stanislav Sroka využíval registára Bélu Iványiho. Väčšina dokumentov ešte nebola publikovaná, okrem niektorých v edícii Aktów handlowych od Stanisława Kutrzeby. Archívne dokumenty obsahujú informácie o obchode na uhorsko-poľskom pohraničí zo začiatku XVI. storočia, ku genealógii šľachtických rodín, spisy úradníkov prinášajú bohatý sfragistický materiál a pod. Vydavateľské zásady sa oproti predchádzajúcim zväzkom nezmenili. V knižke sa nachádzajú iba latinsky písané dokumenty a to z toho dôvodu, že nemecky a poľsky písané dokumenty autor chce vydať v osobitnej publikácii. Edíciu plánuje uzavrieť V. zväzkom z roku 1521 – 1548. Knižka vyšla ako súčasť grantu Komitetu Badań Naukowych.

Pramenná edícia predovšetkým zo slovenských archívov dokumentov je cenným prínosom slovenskej historickej vedy, ktorú treba iba uvítať. Môžeme žiaľ iba skonštatovať, že Sroka „supluje“ prácu slovenských historikov a archivárov. Na škodu veci sú snáď iba dve maličkosti. Prvou je malá dostupnosť publikovaných prameňov v spomenutých knižných publikáciách na Slovensku a druhou je to, že autor stále používa pôvodné a zaužívané názvy štátnych archívov (ŠOKA, ŠOBA).

Zuzana Kollárová, ŠA Levoča, pobočka Poprad

LAKOS János: A Magyar Országos Levéltár története. Magyar Országos levéltár, Budapest 2006, 538 str. + 38 str. farebných príloh

Práca je reprezentatívnym spracovaním dejín Maďarského krajinského archívu, nepochybne jednej z najvýznamnejších archívnych inštitúcií v Strednej Európe. Jej vydanie v roku 2006 nebolo náhodné. V uvedenom roku si široká odborná verejnosť pripomenula 250. výročie založenie *Archivum regni*, jeho priameho predchodcu. Po niekoľkých skromnejších prácach ide zatiaľ o najvyčerpávajúcejšie dejiny tohto významného archívu, ktorej autorom je jeden z popredných maďarských archivárov (v rokoch 1992 - 1997 sám riaditeľ tejto inštitúcie a dnes jeden z jej hlavných odborných archivárov).

Jadrom celej práce je osem kapitol, v ktorých autor podrobne analyzuje dejiny archívu od najstarších čias až do nedávnej minulosti. Prvé tri kapitoly (7 - 80) sú úvodom do vlastných dejín archívu a jeho právneho predchodcu - *Archivum regni*. Opisuje v nich počiatky, vývoj a hlavné etapy spisomňovania v Uhorsku v stredoveku, neúspešné snahy o založenie ústrednej archívnej inštitúcie v Uhorsku v 16. až 18. storočí, naplnenie tohto počínu v roku 1756 (sídлом *Archivum regni* sa stala budova krajinského snemu v Bratislave), jeho premiestneniu v roku 1785 do Budína a jeho vývoju do reorganizácie v roku 1874, ktorá mu dala nové kvalitatívne dimenzie (až možno, ako vraví sám autor, hovoriť o založení úplne novej inštitúcie). Autor sa snaží vnímať tieto najstaršie dejiny počiatkov uhorského (maďarského) archívnictva v širšom kontexte s vývojom archívnictva v okolitých krajinách a v tretej kapitole primerane venuje dôležitú pozornosť aj postupnej premene tejto inštitúcie na verejnú ustanovizeň (vníma ho ako dôsledok zmeny na nazeranie a význam archívov spôsobený v celoeurópskom kontexte francúzskou revolúciou, v jej pozadí zostalo kryštalizujúce sa národnoemancipačné hnutie, ktoré sa stalo katalyzátorom záujmu o odkrývanie národných dejín a tým vlastne aj počiatkov využívania archívnych dokumentov).

Jadro celej práce predstavuje štvrtá a piata kapitola (93 - 310), chronologicky sa viažúca k rokom 1874 - 1950. Autor tu venuje pozornosť kvalitatívnej a právnej reorganizácii *Archivum regni* v roku 1874, úlohe jej prvého riaditeľa Júliusa Paulera v prvých troch desaťročiach jeho existencie (riaditeľom bol do roku 1903), práci jeho nástupcu Dezidera Csánkiho, budovaním novej budovy na Bécsi kapu tér v rokoch 1913 - 1917, prvému maďarskému archívemu zákonu v roku 1922, problémom s kvantitatívnym nárastom archív-

neho materiálu, archívnym reštitúciám a zmenami, ktoré pre archív i maďarské archívniectvo vôbec prinieslo veľmi plodné obdobie pod vedením grófa Kuna Klebelsberga vo funkcii Ministra kultúry a verejnej osvety (archív dovtedy patril pod Ministerstvo vnútra) po roku 1922. Ako autor konštatuje, reorganizáciou v roku 1874 sa uskutočnila transformácia archívu na modernú archívnu inštitúciu a významné vedecké pracovisko. Našli tu pôsobisko vynikajúci maďarskí archivári a každý z nich bol aj vynikajúcim historikom (Leopold Óvári, Július Tasnádi Nagy, Jakub Elek, Dezider Csánki, Andrej Komáromy, Karol Tagányi, Elemír Mályusz a Győző Ember). Tí položili po roku 1918 nielen základy vynikajúceho maďarského archívniectva, ale aj tradície bohatej publikačnej tradície archívu, ktorá sa dodnes stala nevyhnutnou, neoddeliteľnou a potrebnou súčasťou jeho pôsobenia.

V šiestej kapitole (321 - 413) autor venuje pozornosť dejinám archívu v najnovšom období v rokoch 1950-2005, ktoré pozná z vlastnej retrospekcie a skúseností. Celú kapitolu venuje pohnutým revolučným udalostiam v roku 1956, keď bola budova archívu čiastočne poškodená a zhorelo 9 000 bežných metrov archívneho materiálu. Ako autor poznamenáva, v šesťdesiatych rokoch nastal aj veľký prelom v realizovaní dôslednej ochrany archívnych dokumentov spredmetnenej v ich reštaurovaní a najmä rozsiahlej digitalizácie (s tou sa v archíve začalo už v roku 1935), podstatne sa rozšírila digitalizovaná Zbierka stredovekých listín (v roku 1970 mala už 107 300 jednotlivín, z ktorých veľká časť sa týka aj Slovenska), zintenzívnila sa publikačná činnosť archívu (v rokoch 1950 - 1969 vydal archív už 160 samostatných publikácií a 17 zväzkov archívnych pomôcok) a osamostatnila sa rozsiahla príručná knižnica archívu (cez 60 000 zväzkov). Archív musel riešiť problémy s enormným nárastom bádateľských návštev. Zároveň autor vyzdvihuje činnosť riaditeľa archívu Győzőa Embera (bol ním v rokoch 1949 - 1978), počas vedenia ktorého sa stal archív, aj napriek nepriaznivým spoločenským pomerom, jedným z najlepšie sprístupnených a najvýkonnejších ústredných európskych archívov. V posledných dvoch kapitolách (415 - 442) venuje autor pozornosť najmladšej minulosti archívu po roku 1970 a jeho vývoju po zmene spoločenských pomerov po roku 1989. V súčasnosti (stav v roku 2004) je v archíve uložených 72 195 bežných metrov archívneho materiálu a pracuje v ňom 250 zamestnancov. Medzi jeho najaktuálnejšie úlohy patrí riešenie problémov s vonkajšou a vnútornou degradáciou archívnych dokumentov, zabezpečením ich ochrany, expanziou elektronických médií, prispôbením sa novému okruhu bádateľov, ich záujmom a požiadavkám. To sú prirodzene rovnaké problémy, ktorým musia čeliť aj slovenské archívy a archívniectvo.

Prácu o dejinách tejto významnej archívnej inštitúcie, ktorú autor zasadil do širšieho kontextu s vývojom európskeho archívniectva, dopĺňajú v závere bohatý menný register, zoznam excerpovaných prameňov a použitej literatúry, súpis pracovníkov archívu z rokov 1930 – 2005, podrobné anglické zhrnutie a farebná príloha.

Práca je výborným spracovaním dejín tohto významného archívu, ktorého pramenná báza nie je neznáma ani pre slovenských bádateľov. Rozhodne podobnú monografiu by si zaslúžilo spracovanie dejín slovenského archívniectva a archívov. Táto práca im k tomu svojim príkladným spracovaním, ale aj mnohými poznatkami z budovania uhorskej a maďarskej ústrednej archívnej ustanovizne, napomôže. Zaiste už aj preto, že na jej budovaní sa zúčastňovali viacerí a dnes už zabudnutí archivári a ľudia zo Slovenska (na založení *Archivum regni* v roku 1756 autor napríklad spomína spoluúčasť miestodržiteľského radcu a prakticky nám neznámeho Ladislava Barinaia). Ostáva len zbožné pranie, že azda raz v budúcnosti budú na takejto úrovni vedecky spracované aj dejiny slovenského archívniectva a jednotlivých archívov. Minuloročné archívne dni v Levoči, venované dejinám archívov na Slovensku, vytvorili k tomu výborný predpoklad.

Peter Keresteš, ŠA Nitra

OSOBNOSTI SLOVENSKEHO ARCHIVNICTVA

Prof. PhDr. Július Bartl, CSc.

V máji oslávil životné jubileum Prof. PhDr. Július Bartl, CSc. Pán profesor sa narodil 17. mája 1937 v Žiline. Už počas štúdia histórie a archívnickva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského upozornil na seba ako člen študentskej vedeckej spoločnosti. Nepochybne aktivita v nej priviedla Jozefa Watzku, aby si vybral usilovného poslucháča už pred absolvovaním za kolegu v ním vedenom Štátnom oblastnom archíve v Bratislave. Július Bartl tu pracoval ako vedúci oddelenia v rokoch 1958 – 1964.

Viac ako štvrtstoročie, od roku 1964 do roku 1992, pôsobil na Rektoráte Univerzity Komenského ako vedúci odboru s poverením viesť Archív Univerzity Komenského. Dlhodobá pracovná spätosť s Archívom Univerzity Komenského sa publikačne prejavila vo viacerých prácach - Bratislavská univerzita v rokoch 1938 – 1945 (1966), Päťdesiat rokov práce Univerzity Komenského v Bratislave (1969), Insígnie Univerzity Komenského (1985) a ďalšie. Je autorom početných príspevkov o univerzitných pracoviskách v rôznych periodikách, scenárov výstav, námetov k dokumentárnym a televíznym filmom.

V letnom semestri školského roku 1991 – 1992 výberovou prednáškou na Filozofickej fakulte UK o stredoeurópskej politike Žigmunda Luxemburského sa začala životná etapa Júliusa Bartla – pedagóga. Od začiatku školského roka 1992 – 1993 pôsobil na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského najskôr ako odborný asistent a vedúci katedry slovenských dejín a všeobecných dejín. V máji 2004 sa habilitoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v odbore Slovenské dejiny prácou Niektoré problémy Žigmundovej vlády v kontexte slovenských dejín a v tom istom roku bol inaugurovaný na Trnavskej univerzity. Ťažiskom jeho vedeckovýskumnej činnosti sú dejiny Slovenska v 14. a 15. storočí, zaujíma ho obchod, sociálna štruktúra, ekonomický vývoj či kategorizácia stredovekých miest. Venuje sa tiež dejinám vysokého školstva na Slovensku a dejinám Bratislavy. Je autorom a spoluautorom 6 monografií i školských učebníc a významne sa zaslúžil o popularizáciu slovenských dejín v širšej verejnosti.

K významnému životnému jubileu blahoželáme a prajeme, aby ho zdravie a tvorivý elán sprevádzali aj v ďalších rokoch a umožnili mu plniť osobné plány.

JUDr. Jozef Chreňo

V apríli sa dožil osemdesiatin Dr. Jozef Chreňo, prvý riaditeľ Slovenskej archívnej správy, ktorý túto funkciu vykonával v rokoch 1956 - 1971.

Jubilant sa narodil 15. apríla 1927 v Komárne. V roku 1953 absolvoval Právnickú fakultu UK v Bratislave. V roku 1955 nastúpil na miesto organizačného referenta Slovenskej archívnej správy Povereníctva vnútra a začiatkom roka 1956 bol ustanovený do funkcie jej riaditeľa. Hoci nebol vzdelaním archivárom, dokázal svojím pôsobením v tejto funkcii, že bol v tom čase človek na správnom mieste. Podarilo sa mu pozdvihnúť právomoc Slovenskej archívnej správy pri organizovaní a riadení archívnickva na Slovensku a práve od tejto právomoci a s ňou súvisiacej autority riadiaceho orgánu sa odvíjalo veľa úspechov slovenského archívnickva, na ktorých mal Jozef Chreňo priamu zásluhu.

J. Chreňo celé svoje úsilie zamerl na utváranie a zlepšovanie pracovných podmienok v archívoch. Angažoval sa za zlepšenie neutešených pomerov okresných archívov, ktorých jednou z príčin bola aj nízka kvalifikovanosť ich zamestnancov. Mal svoj podiel na zvýšení kvóty uchádzačov o štúdium archívnickva na Filozofickej fakulte UK a aj na zriadení dvojročného štúdia archívnickva vo forme nadstavbového štúdia. Za

čas jeho pôsobenia vo funkcii riaditeľa archívnej správy sa rozprúdila edičná činnosť slovenských archívov sústredená do vydavateľstva SAS PV. Otvorila sa rýchlo pribúdajúca edícia sprievodcov, inventárov, katalógov a iných pomôcok. Vydané boli prvé Základné pravidlá pre prácu s archívnym materiálom a ďalšie metodické smernice pre inventarizáciu najvýznamnejších archívnych fondov. Roku 1966 dostalo slovenské archívnictvo svoj prvý časopis – Slovenskú archivistiku. Zaslúžil sa aj nadviazanie prvých medzinárodných kontaktov, ktoré vyvrcholili prijatím Archívnej správy Ministerstva vnútra do Medzinárodnej rady archívov v roku 1970.

V roku 1971 bol Jozef Chreňo odvolaný z funkcie riaditeľa archívnej správy a až do svojho odchodu do dôchodku v roku 1987 pracoval vo vysokých politických a štátnych funkciách. Archívnictvo však zostalo jeho „srdcovou“ záležitosťou. Z pozície riadiaceho pracovníka Ministerstva spravodlivosti významne pomohol aj pri zabezpečovaní výstavby novej budovy Slovenského národného archívu a zaslúžil sa o zriadenie rezortného archívu v Leopoldove.

Ako dôchodca neprerušil nikdy svoje kontakty s archívnictvom. Naďalej sa zaujíma o jeho osudy, teší sa s úspechov a rozmyšľa nad jeho problémami, čo ešte donedávna dával najavo aj svojimi príspevkami do Fóra archivárov.

Želáme jubilantovi veľa zdravia a pohody do ďalších rokov jeho života.

PhDr. Jozef Watzka, CSc. (1927 – 1990)

V októbri si pripomenieme nedožitú 80. výročie narodenia jedného z najvýznamnejších slovenských archivárov a dlhoročného riaditeľa Štátneho archívu v Bratislave Jozefa Watzku.

Jozef Watzka patrí k nevelkému počtu slovenských archivárov z generácie dvadsiatych rokov, ktorí preukázali svojmu povolaniu celoživotnú vernosť a svojím dielom vtlačili archívom výraznú pečať svojej osobnosti. Narodil sa 14. októbra 1927 v Trnave. V roku 1946 zmaturoval na trnavskom štátnom gymnáziu a rozhodol sa pre štúdium histórie a filozofie na vtedajšej Slovenskej univerzite v Bratislave, ktoré ukončil v roku 1950. Pôvodne si chcel urobiť doktorát zo sociológie, ale tento zámer mu pre jeho politické postoje a svetónázor vtedajšie vedenie fakulty prekazilo. Odišiel na dvojročnú vojenskú základnú službu a po jej skončení nastúpil roku 1952 do vtedajšieho Pôdohospodárskeho archívu s poverením dobudovať pobočku tohto archívu v Trenčíne s „archívnym strediskom“ na Oravskom zámku. Skôr, než mohol zrealizovať úlohu, došlo k reorganizácii archívnictva na Slovensku a stal sa riaditeľom Štátneho (oblastného) archívu v Bratislave. Už v roku 1959 publikuje výsledky tvrdej práce v objemnom sprievodcovi po archívnych fondoch Štátneho archívu v Bratislave a jeho pobočky v Trenčíne. Jeho meno ako spoluzostavovateľa sa objavuje roku 1963 na podobnom sprievodcovi Štátneho archívu v Nitre a na treťom zväzku sprievodcu Štátneho archívu v Bratislave, v ktorom sa opisujú zvyšné archívne fondy v Bratislave a v Nitre. Spočiatku sa Jozef Watzka venoval spracovávaniu fondov patrimoniálnej správy, neskôr sa preorientoval na problematiku spracúvania stoličných – župných fondov. V tejto súvislosti sa významne zaslúžil o novú, tvorivú aplikáciu provenienčného princípu na archívne fondy župnej správy. Z poznatkov získaných z archívnej praxe v týchto fondoch čerpal aj pri koncipovaní teoreticky zameraných príspevkov.

Známy postulát, že historik má byť aj archivárom a archivár historikom sa v prípade Dr. Watzku naplnil v plnej miere. Svedčia o tom jeho viaceré štúdie z hospodárskych dejín Slovenska publikované v odborných publikáciách i spoluautorstvo knižnej práce o poddaných v Tekove v 18. storočí, spolupráca na rozsiahlom edičnom diele urbárov feudálnych panstiev zo 16. a 17. storočia a napokon aj hospodárskych inštrukcií zo 16. – 18. storočia.

Od 1. januára 1989 pracoval J. Watzka ako vedúci výskumný pracovník v oddelení dejín feudalizmu ŠÚA SR. Tak sa znovu dostal k problematike patrimoniálnych archívnych fondov a plánoval spracovať problematiku vývoja správy šľachtických majetkov v 2. polovici 19. storočia. Uprostred plánov a nedokončenej práce ho 12. apríla 1990 náhle zastihla smrť a archívárska obec sa s ním navždy rozlúčila.

Oznamy

1/ Príspevky do Fóra archivarov zasielajte na e-mail adresu Lucia.Krchnakova@suba.vs.sk

2/ Naďalej sledujte vynovenú webovú stránku www.archivar.sk kde nájdete aj aktuálne informácie.

Naši jubilanti

Apríl

PhDr. Juraj Kodaj
Veronika Jakubová
JUDr. Jozef Chreňo

Máj

PhDr. Katarína Turčanová
Doc. PhDr. Július Bartl, CSc.

Jún

Mária Schwarcová

FÓRUM ARCHIVÁROV

Vydáva Spoločnosť slovenských archivarov

Redakčná rada: Lucia Krchnáková, Oľga Kvasnicová,
Radoslav Ragač, Juraj Roháč, Gábor Strešňák

Technická úprava: Marta Kalnovičová, ŠÚBA

Povolilo: MK SR 1472/96

Príspevky neprešli jazykovou korektúrou a za ich obsah zodpovedajú autori.